

OMTREK VAN HET HOOFD.

In den vorigen jaargang, bl. 95 is, naar aanleiding van een reeks van mededeelingen van engelsche hoedenfabrikanten in het tijdschrift *Nature*, volgens welke de gemiddelde omtrek van het hoofd der beschaafde engelschen gedurende de laatste dertig jaren verminderd zoude zijn, door mij tot onze Nederlandsche hoedenfabrikanten de uitnoodiging gericht om, wanneer sommigen hunner in het bezit mochten zijn van lange reeksen van metingen der hoofden hunner kalanten, mij deze wel te willen toevertrouwen, ten einde te kunnen nagaan, in hoeverre bovenstaande bewering ook voor Nederland geldig is.

Aan die uitnoodiging is tot dusver, door bemiddeling van Dr. CATTIE te Arnhem, alleen voldaan door den heer J. T. DUPUY, hoedenfabrikant aldaar, wien ik daarvoor mijnen dank betuig. Van den heer CATTIE ontving ik eene lijst van door den heer DUPUY verrichte metingen van den omtrek van 138 hoofden zijner kalanten, gedurende de jaren 1857 tot 1880. Uit de bijgevoegde namen en qualiteiten blijkt dat deze allen tot den beschaafden stand behooren. Die namen, als voor ons doel overbodig, voorbijgaande, zij het voldoende uit deze lijst de uitkomsten der verrichte metingen mede te deelen, gerangschikt naar de grootte van den omtrek, welke verschilt van 51 tot 66 centimeters.

Getal der hoofden.	Omtrek in centimeters.
1	51
1	52
1	53
3	54
10	55
12	55,5
18	56
9	56,5
20	57

Getal der hoofden.	Omtrek in centimeters.
8	57,5
17	58
8	58,5
8	59
7	59,5
2	60
3	60,5
3	61
2	61,5
2	62
1	64
1	65
1	66

Telt men de omtrekken van al de hoofden tezamen, dan verkrijgt men het getal 79195, hetgeen, door 138 gedeeld, voor den gemiddelden omtrek 57,39 centimeters geeft. Rondom dit cijfer als middelpunt, dat nagenoeg gelijk is aan dat (57,6 centim.) hetwelk door mij voor den gemiddelden omtrek van 512 hoofden van Utrechters is gevonden (zie bl. 98 van het vorige opstel), slingeren als het ware de uitkomsten der overige metingen, gelijk uit het tafeltje blijkt. Bij de beschouwing daarvan bespeurt men echter dat de metingen op geene groote nauwkeurigheid kunnen aanspraak maken en ter nauwernood kunnen gezegd worden tot op een halven centimeter juist te zijn, daar er toch geen enkele reden is, waarom b. v., terwijl 20 hoofden een omtrek van 57 centimeters hebben, slechts 8 eenen omtrek van 57,5 en dan wederom 17 eenen omtrek van 58 centimeters zouden hebben. Dit verschil, in het voordeel der geheele cijfers, wijst duidelijk op eene onwillkeurige neiging om de maten in geheele centimeters, met voorbijgang der halven, uit te drukken.

Dat ook de Engelsche hoedenfabrikanten ten dien aanzien niet boven hunne Nederlandsche vakgenooten uitmunten, blijkt uit hetgeen vroeger (Jaarg. 1882, bl. 95 en 97) door mij gezegd is. Ook beschouw het als eene volkomen hopelooze poging om uit de uitkomsten van een zoo beperkt getal metingen met eenige zekerheid besluiten af te leiden omtrent het al of niet toenemen of verminderen van den omtrek des hoofds na een betrekkelijk zoo kort tijdsverloop.

Toch moge hier ook eene samenstelling van de metingen bevat in de lijst van den heer DUPUY naar de verschillende jaren volgen, voor zoo ver namelijk in die lijst ook de jaartallen vermeld zijn, hetgeen slechts bij iets meer dan de helft der metingen (80) het geval is.

Omtrekken in centimeters.

1857	57,5 — 59,5.
1858	56.
1859	58.
1860	55,5 — 55,5 — 55,5 — 55,5 — 56 — 56,5 — 59 — 60,5.
1862	52 — 56,5 — 58 — 59 — 59.
1863	57,5.
1866	53 — 56,5 — 58.
1867	55,5 — 56 — 56 — 56,5 — 56,5 — 56,5 — 58,5 — 58,5 — 59 — 59,5 — 60,5 — 62.
1868	56 — 58 — 58,5 — 59.
1869	55,5 — 57 — 57.
1870	55 — 57 — 57 — 57,5 — 58 — 58.
1871	57.
1872	55 — 56 — 58 — 58 — 58,5.
1873	56.
1874	58 — 60,5.
1875	57 — 57 — 58 — 61 — 65.
1876	51 — 56 — 57 — 58,5 — 59 — 64.
1877	56 — 57 — 59 — 61 — 61,5.
1878	54.
1879	55,5 — 56 — 56 — 56,5 — 57.
1880	58.

Uit de samentelling van de 32 metingen gedurende het tijdvak 1857—1867, berekent men een gemiddelden omtrek van 57,31 centimeters. Gelijke samentelling van de 41 metingen gedurende het tijdvak 1870—1880 geeft een gemiddelden omtrek van 57,63 centimeters. Van vermindering des omtreks, gelijk men bij engelsche hoofden wil gevonden hebben, bestaat derhalve geen spoor bij de arnhemsche hoofden, eer het togendeel. Het veiligst is echter te besluiten, dat er gedurende dat tijdsverloop geen merkbare verandering in den gemiddelden omtrek des hoofds heeft plaats gehad.